

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 534/2022-31

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Petra Straku a sudcov Roberta Šorla (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľa [REDACTED] [REDACTED] [REDACTED], zastúpeného JUDr. Ľudovítom Földesom, advokátom, Domašská 11, Bratislava, proti postupu Okresného súdu Komárno v konaní sp. zn. 14C/5/2021 (pôvodne 14C/10/2014) takto

rozhodol:

1. Postupom Okresného súdu Komárno v konaní sp. zn. 14C/5/2021 (pôvodne 14C/10/2014) **bolo porušené** základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Komárno **prikazuje** v konaní sp. zn. 14C/5/2021 konať bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľovi **priznáva** finančné zadostučinenie **4 000 eur**, ktoré mu **je** Okresný súd Komárno **povinný** zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Okresný súd Komárno **je povinný** nahradiť sťažovateľovi trovy konania **410,92 eur** a zaplatiť ich jeho právnomu zástupcovi do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
5. Vo zvyšnej časti ústavnej sťažnosti **nevyhovuje**.

Odôvodnenie:

I.

1. Sťažovateľ sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 20. septembra 2022 domáha vyslovenia porušenia základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 a 3 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“), práva podľa čl. 5 ods. 5 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“), práva na spravodlivé a rýchle súdne konanie (na verejné prerokovanie veci v primeranej lehote bez zbytočných prietáhov) podľa čl. 48

ods. 2 ústavy a čl. 6 ods. 1 dohovoru, zákazu diskriminácie podľa čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 14 dohovoru s tým, že okresnému súdu bude zakázané pokračovať v porušovaní jeho základných práv a prikázané konať bez zbytočných prietáhov. Sťažovateľ napokon žiada finančné zadost'učinenie 25 000 eur.

II.

2. Sťažovateľ sa žalobou z 9. januára 2014, ktorú na výzvu súdu doplnil 3. apríla 2014, na okresnom súde domáha proti štátu 75 000 eur za ujmu, ktorá mu mala byť v rôznych podobách spôsobená na zdraví a jeho osobnom, rodinnom a pracovnom živote rozhodnutiami o začatí trestného stíhania, vznesení obvinenia zo zločinu nedovoleného ozbrojovania a vzatí do väzby, ktorá trvala od 23. júna 2008 do 30. decembra 2008, hoci spod obžaloby bol rozhodnutím z 11. januára 2013 právoplatne oslobodený. Okresný súd jeho žalobu uznesením zo 14. apríla 2014 odmietol z dôvodu, že napriek výzve nepredložil listiny, neoznačil orgán, konajúci za štát, a nesformuloval petit. Na odvolanie sťažovateľa bolo toto uznesenie uznesením krajského súdu z 30. júna 2014 zrušené, keďže nepredloženie listín na preukázanie tvrdení nemôže byť dôvodom odmietnutia žaloby, pri neoznačení orgánu konajúceho za štát má okresný súd poskytnúť sťažovateľovi poučenie a nemožno súhlasiť s tým, že nie je zrejmé, čoho sa sťažovateľ domáha.

3. Prvé pojednávanie bolo nariadené na 12. november 2015; no sťažovateľovi sa nepodarilo doručiť predvolanie na ním v žalobe uvedenú adresu. Preto bolo pojednávanie odročené na 20. január 2016, na ktorom okresný súd pripustil zmenu žaloby a sťažovateľ okresnému súdu na jeho predchádzajúcu výzvu predložil dôkaz o tom, že si nárok uplatnil predbežným prejednaním. Pojednávanie bolo odročené na neurčito pre účely predloženia ďalších dôkazov. Ďalšie pojednávanie, na ktorom bolo dokazovanie skončené, bolo 1. júna 2016. Okresný rozsudkom z 22. júna 2016 žalobu sťažovateľa zamietol. Podľa okresného súdu sťažovateľ nepreukázal, že by mu vznesením obvinenia a väzbou bola spôsobená nemajetková ujma spočívajúca v jednotlivých nepriaznivých následkoch. Ďalej uviedol, že sťažovateľ nepodal riadny opravný prostriedok proti uzneseniam o začatí trestného stíhania a o vznesení obvinenia, a preto tieto rozhodnutia neboli zrušené, čo vylučuje dôvodnosť jeho nároku. Čo sa týka nároku v súvislosti s väzbou, okresný súd uviedol, že väzbu si sťažovateľ spôsobil sám, keď vo výsluchu uviedol, že v byte na skrini mal uloženú trhavinu. Sťažovateľ proti tomuto rozsudku podal odvolanie, ktoré bolo v novembri 2016 predložené krajskému súdu, ktorý rozsudkom z 1. júna 2017 rozsudok okresného súdu potvrdil.

4. Proti rozsudku krajského súdu podal sťažovateľ v septembri 2017 dovolanie, ktoré bolo najvyššiemu súdu predložené v decembri 2017. Najvyšší súd o dovolaní rozhodol uznesením z 29. januára 2020, ktorým rozsudok krajského súdu zrušil z dôvodu, že sťažovateľovi neboli dané odpovede na jeho tvrdenia o vzťahu rozhodnutí o vzatí do väzby a o oslobodení spod obžaloby. Tomu nasledovalo rozhodnutie krajského súdu z 11. decembra 2020, ktorým bol zrušený rozsudok okresného súdu z dôvodu nesprávneho právneho posúdenia rozhodnutí v trestnom konaní a toho, že sťažovateľ si väzbu zavinil sám.

5. V marci 2021 okresný súd nariadil pojednávanie na 17. máj 2021, ktoré bolo pre pandémiu odročené na 23. jún 2021, no i toto pojednávanie bolo na žiadosť advokáta sťažovateľa odročené na 12. júl 2021, na ktorom bolo rozhodnuté medzitýmym rozsudkom tak, že nárok sťažovateľa

na náhradu nemajetkovej ujmy je daný. Žalovaný štát sa proti tomuto rozsudku v auguste 2021 odvolal a vec bola v novembri 2021 predložená krajskému súdu, ktorý rozsudkom z 5. mája 2022 rozsudok okresného súdu potvrdil. Sťažovateľ na to reagoval ďalším návrhom na vykonanie dôkazov.

III.

6. Sťažovateľ zdôrazňuje, že o jeho žalobe nie je ani po viac ako ôsmich rokoch od začatia konania rozhodnuté, a to v dôsledku zrušenia rozhodnutí okresného súdu. Z toho bez bližšej argumentačnej diferenciácie vyvodzuje namietané porušenie viacerých ústavných práv. Osobitne zdôrazňuje, že o jeho nároku, ktorý vyplýva priamo zo zákona, bolo rozhodnuté len medzitýmnym rozsudkom. Porušenie zákazu diskriminácie odvodzuje od toho, že o obdobných nárokoch iných, bližšie nešpecifikovaných osôb, bolo rozhodnuté v primeranej dobe. Priznanie finančného zadost'učinenia sťažovateľ zdôvodňuje trvaním väzby a tým, že dĺžka konania mu vo veku starobného dôchodcu so zdravotným postihnutím spôsobuje útrapy v súvislosti s vynakladaním prostriedkov na advokátov.

7. Okresný súd uviedol komplexný prehľad úkonov súdu a strán, ktoré zhodnotil tak, že v spore postupoval priebežne. Ďalej poukázal na zaťaženie sudkyne, ktorej bola vec pridelená a ktorej bol po nástupe do funkcie zvýšený nápad. Okresný súd zvýraznil, že prvé rozhodnutie bolo vydané v primeranej dobe aj napriek tomu, že sťažovateľ zmaril dve pojednávania (neprevzatie predvolania, nepredloženie všetkých dôkazov). Okresný súd vyjadrujúci sa sudkyňou, ktorá vo veci konala a ktorá je teraz poverená riadením súdu, uviedol, že pri rozhodovaní vychádzal z judikatúry najvyššieho súdu a pri predkladaní veci krajskému a najvyššiemu súdu konal bez priesťahov. Rovnako tomu bolo po zrušení rozsudku, keď k odročeniu pojednávania došlo len pre pandémie a na žiadosť advokáta sťažovateľa a skoro došlo k právoplatnému určení základu nároku sťažovateľa medzitýmnym rozsudkom. K postupu od júna 2022 okresný súd, zbavujúc sa zodpovednosti sudkyne a jej slovami, poukázal na to, že spis bol u nesprávneho člena súdneho oddelenia a sťažovateľ ešte v júni 2022 predkladal návrhy na dokazovanie. Okresný súd zdôrazňuje, že ohľadom na pracovné povinnosti sudkyne konal priebežne a bez zbytočných priesťahov. Podľa okresného súdu mu nemožno pričítať celkovú dobu trvania sporu, keď spis sa približne štyri a pol roka nachádzal na krajskom a najvyššom súde. Okresný súd celkom odmietol argumentáciu sťažovateľa o jeho diskriminácii a súdom spôsobených telesných a duševných útrap.

IV.

8. Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. K odstráneniu tohto stavu dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04). Porušenie základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priesťahov sa skúma s ohľadom na okolnosti prípadu z pohľadu (i) právnej a faktickej zložitosti veci, (ii) správania účastníka a (iii) postupu súdu (I. ÚS 41/02). Okrem toho sa prihliada aj na význam sporu pre sťažovateľa (II. ÚS 32/02).

9. Sťažovateľ sa žalobou domáha náhrady nemajetkovej ujmy podľa zákona č. 514/2003 Z. z. o zodpovednosti za škodu spôsobenú pri výkone verejnej moci a o zmene niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 514/2003 Z. z.“), ktorá tvorí bežnú súčasť rozhodovania súdov. Je prirodzené, no malo by byť výnimočné, že osoby, ktoré boli obvinené a ktoré v tejto súvislosti aj boli vo väzbe, sú na konci trestného konania zbavené viny. O to viac by mal štát dbať na to, aby takéto osoby boli čo najskôr, za dostatočne predvídateľných podmienok a s čo najmenšími prekážkami odškodnené za ujmu, ktorá im bola spôsobená odňatím ich slobody. Tak tomu nie je, keďže tieto osoby sú po skončení trestného konania odkázané na to, aby sa svojich nárokov domáhali pomerne zložitou cestou civilného sporu nadväzujúceho na predchádzajúce, spravidla neúspešné konanie o predbežnom prejednaní nároku. Deje sa tomu tak v hmotnoprávnom prostredí osobitného zákona, ktorý vytvára viacero konštrukcií, ktoré sú súdmi vykladané stále sa meniacou judikatúrou. Táto judikatúra sa zaoberá pobočnými témami, ako napríklad otázkou, ktorý z orgánov štátu má v tejto veci konať, alebo vytvára rozumom ťažko uchopiteľné konštrukcie o tom, ako si nevinný obvinený vlastným konaním privodil väzbu. Akoby štát za svoje, hoc aj z pohľadu systému trestného procesu pochopiteľné pochybenia, nikdy nemal zodpovedať.

10. I neprehľadnosť týchto konštrukcií viedla k tomu, že spor sťažovateľa doteraz nie je právoplatne skončený a sťažovateľ stále nie je odškodnený za zjavne nedôvodné pozbavenie svojej osobnej slobody, ku ktorému došlo ešte v roku 2008. Je tomu tak v dôsledku rozdielnych právnych predstáv súdov, ktoré sa prejavili v tom, že v prijateľnej, hoc aj nie optimálnej dobe v trvaní približne dva a pol roka, vydaný rozsudok okresného súdu bol zrušený až po uplynutí ďalších viac ako štyroch rokov. Okresný súd správne naznačuje, že zodpovednosť za tento stav nemôže znášať sám. S tým možno súhlasiť, veď v konečnom dôsledku i týmto nálezom sťažovateľovi priznané finančné zadosťučinenie bude okresnému súdu poskytnuté ministerstvom spravodlivosti. Rovnako s okresným súdom treba súhlasiť v tom, že k predĺženiu sporu prispel i sťažovateľ nielen zmarením viacerých pojednávaní, no predovšetkým tým, že ešte aj krátko pred podaním ústavnej sťažnosti podával návrhy na ďalšie dokazovanie. To potvrdzuje, že sťažovateľ vo svojej subjektívnej predstave o odškodnení nedostatočným skutkovým substancovaním svojho nároku podstatne prispel k predĺženiu konania.

11. Z toho však nemožno dospieť k záveru, že by práve postup sťažovateľa bol rozhodujúcim prvkom toho, že o jeho žalobe takmer za dobu deviatich rokov od začatia konania nie je právoplatne rozhodnuté. Rozhodujúcim prvkom bolo zrušenie dosiaľ jediného rozsudku okresného súdu, ktorým bolo rozhodnuté o celom predmete konania. Hoci príčiny tohto zrušenia majú hlbší základ ako len pochybenie okresného súdu v právnom posúdení veci, nie je dôvod na to, aby doterajšia neprimeraná dĺžka konania bola pričítaná inému súdu, ktorý konal či už o odvolaní alebo dovolaní sťažovateľa. Rozhodujúcim prvkom toho, že vec sťažovateľa doteraz nie je právoplatne rozhodnutá, je postup okresného súdu, a to aj napriek tomu, že k predĺženiu konania nepochybne prispeli dĺžkou odvolacieho a dovolacieho konania krajský a najvyšší súd. Preto bolo podľa čl. 127 ods. 2 ústavy vyslovené, že postupom okresného súdu bolo porušené základné právo sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov a jeho právo na prejednanie veci v primeranej lehote. Vzhľadom na to, že v spore nie je právoplatne rozhodnuté, bolo okresnému súdu podľa čl. 127 ods. 2 druhej vety ústavy prikázané, aby vo veci konal bez zbytočných prieťahov, a nie je dôvod na to, aby ústavný súd okresnému súdu zakazoval pokračovať v porušovaní základných práv

sťažovateľa. Príkaz konať je dostatočným prostriedkom na to, aby okresný súd ďalej nepokračoval v porušovaní základných práv sťažovateľa.

12. Ústavná sťažnosť sťažovateľa je celkom neopodstatnená vo vzťahu k námietkam porušenia základných práv podľa čl. 46 ods. 1 ústavy, čl. 12 ods. 1 a 2 ústavy a čl. 14 dohovoru. Z postupov okresného súdu nemožno vyvodit' porušenie práva sťažovateľa na súdnu ochranu, ktorá je stále predmetom prebiehajúceho konania na okresnom súde, ktorý sa žalobou sťažovateľa zaoberá tak, že naposledy rozhodol o danosti základu jeho nároku. Bez tvrdenia osobitnej osobnej vlastnosti sťažovateľa, nemožno dospieť k záveru, že by priet'ahmi v konaní dochádzalo k jeho diskriminácii pri užívaní jeho práv priznaných či už dohovorom alebo ústavou.

13. Vzhľadom na to, že nárok sťažovateľa na odškodnenie v dôsledku nedôvodného trestného stíhania a pozbavenia osobnej slobody je stále predmetom prebiehajúceho konania na okresnom súde, ktorý sa žalobou sťažovateľa zaoberá, nemožno dospieť ani k záveru o tom, že by postupom okresného súdu došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na náhradu škody spôsobenej nezákonným rozhodnutím a nesprávnym úradným postupom podľa čl. 46 ods. 3 ústavy a práva na odškodnenie podľa čl. 5 ods. 5 dohovoru. Doterajšia dĺžka súdneho konania a podstata postupu okresného súdu nedosahuje intenzitu, z ktorej by bolo možné dospieť k záveru o zmarení týchto práv sťažovateľa.

14. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušenia základného práva (IV. ÚS 210/04). Tak je to aj v tomto prípade, v ktorom rozhodujúcim faktorom pri zistení porušenia základných práv sťažovateľa bola činnosť okresného súdu. S prihliadnutím na už vyjadrenú doterajšiu celkovú dĺžku konania, správanie sťažovateľa, význam sporu pre sťažovateľa a postup súdu bolo sťažovateľovi podľa čl. 127 ods. 3 ústavy priznané finančné zadosťučinenie 4 000 eur a vo zvyšnej časti požiadavke v ústavnej sťažnosti vyhovené nebolo. Nárok sťažovateľa, o ktorom sa koná na okresnom súde, nemožno priznať ako súčasť finančného zadosťučinenia.

15. V súvislosti s argumentáciu okresného súdu, že sudkyňa, ktorej je vec pridelená, konala priebežne a pri prvom rozhodnutí vychádzala z vtedy aktuálnej judikatúry, treba uviesť, že účelom konania o ústavnej sťažnosti nie je vyvodzovať osobnú zodpovednosť sudcov. Rovnako úlohou ústavnej sťažnosti nie je riešiť systémové zlyhania pri správe súdnictva bez ohľadu na to, ktorý zo štátnych orgánov za ne zodpovedá. Tieto okolnosti nemôžu byť dôvodom zmarenia základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a nezbavujú Slovenskú republiku zodpovednosti za priet'ahy (II. ÚS 481/2017). Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov a ústavnej sťažnosti nie je pomenovanie príčin priet'ahov v konaní alebo vyvodenie zodpovednosti vo vzťahu k stranám, ich advokátom, sudcom, súdnej administratíve, predsedom súdov či k ministrom spravodlivosti. Rovnako účelom ústavnej sťažnosti nie je dospieť k záveru, či príčiny majú objektívny alebo subjektívny charakter. V konečnom dôsledku môžu byť priet'ahy v konaní zapríčinené aj subjektívnym prístupom ktorejkoľvek zo zložiek správy súdnictva.

16. Bez povšimnutia nemožno ponechať ani v spore na okresnom súde žalovaného, ktorým je štát, za ktorý koná ministerstvo spravodlivosti. Práve štát tvorbou legislatívy k odškodneniu ujmy spôsobenej nedôvodným trestným stíhaním a s tým spojeným zásahom väzbou do osobnej slobody vytvára také konštrukcie, ktoré rozhodovanie o náhrade za ujmu spôsobenú či už trestným stíhaním alebo väzbou zbytočne zaťažujú konštrukciami, ktoré ubiehajú od podstaty, ktorou je nevyhnutnosť rýchleho a transparentného odškodnenia zásahu štátu do osobnej slobody jednotlivca tak, ako to predpokladá čl. 5 ods. 5 dohovoru a čl. 46 ods. 3 ústavy. V tejto súvislosti možno zvýrazniť zásadný rozdiel medzi prístupom štátu pri odškodnení ujmy spôsobenej vedeným súdnym konaním v civilnom spore na strane jednej a v trestnom konaní na strane druhej. Ujma spôsobená civilným konaním, ktorá spočíva vo vzniku trov úspešnej strany, sa rieši konštrukciou náhrady trov konania, o ktorej sa rozhoduje priamo v konaní, v ktorom táto ujma vznikla, a to bez potreby vedenia ďalšieho súdneho konania. Opačne tomu je v trestnom konaní, v ktorom je procesne úspešný obvinený odkázaný na to, aby si všetky ujmy, nielen následky pozbavenia osobnej slobody, ale aj trovy obhajoby a dôkazov uplatňoval v ďalšom komplikovanom a kontradiktórne vedenom civilnom spore, pri ktorom sa uplatňuje judikatúrou nestabilizovaná právna úprava zákona č. 514/2003 Z. z.

17. Štát sa akoby systémovo vyhýbal vyvodu svojej zodpovednosti za svoje, v zložitom prostredí právnych predpisov aj prirodzené pochybenia, tak ako tomu bolo pri trestného obvinenia zbaveného, no na slobode postihnutého sťažovateľa. O to radšej však vytvára konštrukcie, ktoré umožňujú zosobnenie pochybení. Dôkazom toho je i vyjadrenie okresného súdu, ústavnou sťažnosťou a zákonom o ústavnom súde personifikovaného porušiteľa základných práv, či skôr jeho sudkyne. Toto vyjadrenie je podmienené tým, že štát – ministerstvo spravodlivosti, ktoré nebolo spôsobilé nahradiť sťažovateľovi ujmu za pozbavenie jeho osobnej slobody, bude v súvislosti s týmto nálezom chybu hľadať nie vo svojom systémovom zlyhaní, ale v zlyhaní konkrétnej osoby. K tomu treba zopakovať, že účelom tohto nálezu je ochrana základných práv sťažovateľa nie vo vzťahu k okresnému, krajskému či najvyššiemu súdu, ale vo vzťahu k štátu ako celku. V konečnom dôsledku aj sťažovateľovi priznané finančné zadostučinenie je jeho nárokom voči štátu, ktorý je konštrukciami zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) personifikovaný v okresnom súde. Štát prirodzene zlyhal tým, že neskôr spod obžaloby oslobodený sťažovateľ bol nedôvodne vo väzbe. Takýmto zlyhaniam sa nemožno celkom vyhnúť. Potom však štát zlyhal nielen v tom, že v namietanom konaní bolo zrušené rozhodnutie okresného súdu, ale aj v tom, ako nastavil zákonné rámce práva sťažovateľa podľa čl. 46 ods. 3 a čl. 5 ods. 5 ústavy.

18. Možno štát konajúci ministerstvom spravodlivosti zlyhal v tom, ako sa doteraz staval k žiadosti sťažovateľa o odškodnenie za väzbu. Možno, ak by sťažovateľovi ministerstvo spravodlivosti na začiatku tohto procesu poskytlo odškodnenie vo výške finančného zadostučinenia podľa tohto nálezu, žiadne súdne konanie by ani nebolo a či už ministerstvo spravodlivosti alebo okresný súd a jeho sudkyňa, a už vôbec nie ústavný súd, by sa teraz nemuseli zaoberať tým, kto z nich za porušenie základných práv sťažovateľa zodpovedá.

V.

19. Zistené porušenie základných práv sťažovateľa odôvodňuje to, aby mu okresný súd podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde úplne nahradil trovy konania, ktoré mu vznikli zastúpením advokátom. Výška náhrady bola určená podľa vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“). Základná sadzba tarifnej odmeny za jeden úkon v roku 2022 je 193,83 eur. Ústavný súd priznal sťažovateľovi náhradu za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie sťažnosti 2 x 193,83 eur), čo spolu s náhradou podľa § 16 ods. 3 vyhlášky (2 x 11,63 eur) predstavuje 410,92 eur.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 10. novembra 2022

Peter Straka
predseda senátu